

IDEGENFORGALMUNK HELYZETE

AZ EZERKILENC SZÁZHARMINCNYOLCADIK évi idegenforgalmi idény Magyarországon a vége felé jár és a magyar sajtóban mind gyakrabban találkozunk apró híradásokkal, sőt nem egyszer elkeseredett kifakadásokkal is az idei idegenforgalmi eredmények elégtelenségéről. Visszafejlődésről beszélnek, különféle baljós következtetéseket vonnak le idegenforgalmunk jövőbeli alakulását illetően. Ezzel szemben bár letagadhatatlan tény, hogy az utóbbi hónapok külpolitikai eseményei erősen éreztetik hatásukat idegenforgalmunkra, mégsem beszélhetünk egyelőre visszafejlődésről, inkább csak átmeneti visszaesésnek vagyunk tanúi. Éppen, mert véleményünk szerint egyedül a külpolitikai eseményekkel és csak ezeknek függvényeként előállott gazdasági, valutapolitikai korlátozásokkal kapcsolatos okok azok, melyek ezt előidézik, érezzük jogosnak azt az optimisztikus feltevést, hogy ezen események által vert hullámok elsímultával, azoknak a magyar idegenforgalmat sújtó következményei is maradéktalanul megszűnnek. Mindenesetre azonban, bár a különféle pesszimiztikus, idegenforgalmunk eddig elért eredményeit máris clisirató, kishitű következtetésekkel szembeszállunk és igyekezzük az egész kérdést tárgyilagos vizsgálat tárgyává tenni, már bevezetőben szükségesnek tartjuk megállapítani, hogy éppen a végleges külpolitikai változások következményeinek helyes felismerése az, mely arra kötelezi az idegenforgalmunkat irányító tényezőket, hogy jövő célkitűzéseiket a változott körülményekhez szabják és azok eszközeit a tényeknek megfelelően válasszák meg. Ennek a helyes tájékozódásnak a mértéke mindenesetre döntően fogja befolyásolni jövő idegenforgalmunkat.

Mik tehát azok a főbb problémák, melyeket idegenforgalmi szakköreinknek a közeljövőben meg kell oldaniuk, melyek azok az adottságok, melyeknek figyelembevételével e problémákat a megoldáshoz közelebb hozhatjuk?

E kérdések¹ alábbi vizsgálatánál, a könnyebb áttekintés kedvéért alkalmazkodni fogunk az utóbbi időben szokásossá vált hármas felosztáshoz: a rendelkezésünkre álló statisztikai adatok alapján külön fogjuk vizsgálni Budapest, azután a Balaton és végül egyéb idegenforgalmi helyeink idegenforgalmának fejlődését, majd pedig levonni a

¹E tanulmányban szereplő statisztikai adatokat a Magyar Gazdaságkutató Intézet 13. sz. külön kiadványaként „A magyar idegenforgalom alakulása 1927-1937.” címen nemrég megjelent alapvető, kiváló gondossággal és céltudatos alaposággal átgondolt és szerkesztett statisztikai összefoglalás alapján állítottuk össze.

szükséges következtetéseket annak jövőbeli kilátásait illetően. Ezenkívül tárgyalásaink folyamán szemlélődéseinket főleg az ú. n. „régie külföldiek“ (a trianoni békeszerződés előtti külföldiek) idegenforgalmára fogjuk összpontosítani és csak nagyobb vonásokban, néhány szóban foglaljuk össze a megszállott területekről jövők, valamint a jelenlegi határokon belül élő lakosság idegenforgalmát.

HA BUDAPESTI idegenforgalmunk egy évtizedre visszamenő alakulását tekintjük, az első megfigyelés, melyet az idevágó statisztikai adatok alapján tehetünk, az az örvendetes tény, hogy budapesti idegenforgalmunk az utóbbi évek során általánosságban egészséges irányban fejlődött. Egészséges és kívánatos irány alatt értjük elsősorban azt az arisztokratikus vagy plutokratikus szelekciót, mely a Közép-Európát felkereső idegenek között Budapest javára kialakult. Míg ugyanis 1927-ben a szomszédos államokból származó idegenforgalmunk egész idegenforgalmunknak, az érkezők számát tekintve, 65%-át, az eltöltött idő szempontjából pedig 60.7%-át tette, 1937-ig ez az arány lecsökkent 41.4 ill, 39.6%-ra. Ennek megfelelően emelkedett a gazdagabb európai, illetőleg tengerentúli országok részesedése idegenforgalmunkban. Ezenkívül is például az angol, francia, olasz, holland utasok részesedése 8.4%-ról 20.8%-ra emelkedett. Jelentékeny emelkedést tapasztalhatunk a német, lengyel, balti- és skandináv államokbeliek részesedésénél is (22.5%, 14.8%-al szemben).

Valamely ország idegenforgalmi mérlegének objektív alakulásánál ugyanis nem a mennyiségi tényezőknek, tehát az országot felkereső külföldiek számának, hanem a minőségi tényezőknek, azaz ezen külföldieknek az ország idegenforgalmi iparának táplálására való anyagi teljesítő képességének van döntő befolyása. Ennek a tételnek legjobb bizonyítása többek között az a sajnálatos tény, hogy 1937. évi idegenforgalmunk bár számbelileg 10.2%-kal felülmúlta 1936. évi idegenforgalmunkat, az átlagos itt tartózkodási időnek 37 napról 3.5 napra történt csökkenése következtében az itt töltött éjszakák számának mindössze 4%-os emelkedése miatt már korántsem oly kedvező az eredmény.

Ez az utóbbi megállapítás egyben arra is alkalmas, hogy kijelölje azt az irányt, melyet a mindenkor idegenforgalmi statisztikáknak követniök kell, azaz az itt megfordult idegenek számának vizsgálatát csak másodrendű kérdésnek tekintve, inkább az itt tartózkodási időt — az itt töltött éjszakák számának alapulvételével — tenni meg vizsgálódásaik főtárgyává. Az átlagos itt tartózkodási idő tekintendő az idegenforgalom volumenjének vizsgálatánál az egyedüli komoly mértéknek.

Előbbi, kvantitatív összehasonlítás lehet kitűnő propagandaeszköz a statisztikus kezében, de az idegenforgalom gazdasági jelentőségének felmérésére csak kevéssé alkalmas adatokat szolgáltat.

A budapesti idegenforgalom további alakulásának tőlünk függő irányításánál tehát elsősorban arra kell törekednünk, hogy a hozzánk jövő külföldiek minél hosszabb időt töltsenek Budapesten, illetve Magyarországon. Az átlagos itt tartózkodási idő aránya egyébként a jövőben valószínűleg javulni fog, miután Ausztriának Németországhoz történt csatlakozása következtében az utóbbi hónapok tapasztalatai

alapján számolni lehet azzal, hogy Bécs megszűnik a nyugati és tengerentúli idegenforgalom középeurópai elosztó központja lenni. Ezeknek az utasoknak Bécsből való elmaradása következtében Budapest nem lesz többé a nyugati idegeneknek Bécsből kiinduló 1—2 napos kirándulólhelye. Ennek a rétegnek idegenforgalmunkból történő ilyen minőségben való kiesése tehát az idegenek itt tartózkodási átlag időarányát javítani fogja; a nyugati idegen nem fogja Magyarországot 1—2 napos kirándulás formájában felkeresni, hanem vagy hosszabb időre jön ide, vagy pedig végleg elmarad. Fenti valószínű arányszámjavulás azonban korántsem jelent még tényleges fejlődést jövő idegenforgalmunkban, csak abban az esetben, ha képesek leszünk megfelelő propagandával a nyugati idegeneket arra bírni, hogy Bécs helyett Budapestet tekintsék a jövőben utazásuk főcéljának.

Bécs tehát, mint Budapest versenytársa idegenforgalmi szempontból a jövőben nagyot fog veszíteni jelentőségéből, kérdéses azonban, hogy ezen középeurópai idegenforgalmi jelentőségnövekedéshez megfelelő-e Budapest vonzóereje és az így nyert idegenforgalom legalább is kárpótolni fogja-e azt a veszteséget, melyet a Bécsből csak kirándulásképpen Budapestre jövő külföldiek elmaradása jelenteni fog.

Súlyos kérdés ez, melyen talán jövő idegenforgalmunk egész sorsa fordul meg. Itt dől el, vajjon az elmúlt évtizedben nagykorúvá serdült-e idegenforgalmunk, meg tud-e állni a maga lábán is és át tudja-e venni a régi Bécs szerepét a középeurópai turisztika irányításában. Ezért is állítjuk ezt a kérdést előtérbe idegenforgalmi tényezőinknek elsősorban, mint figyelembe veendőt az új idegenforgalmi haditerv megkonstruálásánál.

Mint egyik megoldás kínálkozik itt valamelyik Magyarországhoz hasonló idegenforgalmi súllyal rendelkező szomszédos állammal a Béccsel volt eddigi idegenforgalmi szövetséghez hasonló együttműködés. A régi Ausztriával, azaz Béccsel folytatott ilyen kooperációról még abban az esetben is le kellene a jövőben mondanunk, ha annak idegenforgalmi súlya a régi maradna. Egy a Németbirodalom részévé vált Ausztriának és Bécsnek u. i. semmiképpen sem lehet érdeke, hogy részben magyarországi kirándulásokkal szolgálja ki saját idegenforgalmát, mint ezt eddig tette, sokkal inkább kézenfekvő törekvése lesz Bécsnek a régi Birodalom egyéb nagyvárosával történő együttműködés. A nagy Németbirodalom pedig idegenforgalmi szempontból sokkal attraktívabb ahhoz, hogysem Magyarországgal bármilyen ilyértelmű kooperáció számára jelentőséggel bírna.

Ilyen idegenforgalmi együttműködésre számos érv szól a dél felé történő orientálódás mellett és ezért csak örömmel üdvözlőnénk minden ezirányban történő kezdeményezést, annál is inkább, mert az eddigi jelek máris arra mutatnak, hogy a Balkán felé irányuló nyugati idegenforgalom útvonala, mely eddig nagyrészt Bécsen keresztül, tehát Budapest érintésével bonyolódott le, a Felsőolaszország—Belgrád útvonalra kezd áttolódni és ennek következtében ma már mindinkább szükségesnek látszik Budapestnek ezen útvonalba megfelelő beágazással történő fokozottabb bekapcsolódása. Szükséges tehát, hogy Budapest megközelítését ezen az útvonalon minél kényelmesebbé tegyük és

propagandánkban ennek az útvonalnak lehetőségére külön is felhívjuk a figyelmet.

Idegenforgalmi iparunk kapacitásának egyenletes kihasználása szempontjából már kevésbé tekinthető Budapest idegenforgalmának alakulása kedvezőnek. Világosan szembetűnik ez, ha Budapest téli (október 1—március 31) és nyári (április 1—szeptember 30) idegenforgalmi féléveinek eredményeiről készült statisztikai adatokat egybevetjük. Ugyanis míg a nyári idegenforgalomban az idegenforgalmi ipar (a szállodák elfoglaltságát véve alapul) kihasználtsága átlagosan 71%, addig a téli félévben ez a kihasználtság alig 56%. A nyári idényre esik az idegenek 68.5 %-a, ezzel szemben a téli félévre az egész évben Budapesten megfordult idegeneknek mindössze 31.5 %-a jut.

Igaz, hogy a téli és nyári idegenforgalmi idény között fennálló különbség világjelenség és a Magyarországon mutatkozó kedvezőtlen arány feltalálható az aktív idegenforgalom szempontjából számbajövő és nagy idegenforgalmi múlttal rendelkező valamennyi állam statisztikájában. Minthogy azonban más nagyobbmultú idegenforgalmi centrumokkal ellentétben Budapest idegenforgalmi iparának kapacitása a nyári idényben sincs egyelőre még teljesen kihasználva, éppen e nyári idegenforgalom további fejlődése érdekében nyújtandó kedvező feltételek szempontjából égetően sürgős szükségesség a budapesti téli idegenforgalom lendítése, mely egyedül lehet csak alkalmas arra, hogy biztosítsa idegenforgalmi iparunknak a nyári idegenforgalmi félévben a szolid kalkulálás lehetőségét, tehát azt, hogy ne legyen kénytelen ez az iparág arra, hogy a nyári idényben esetleg elérhető indokolatlanul magas nyereségi százalékkal igyekezzen a veszteséges téli félévet kiegyensúlyozni. A téli idegenforgalom megerősödése révén ugyanis, azáltal, hogy idegenforgalmi iparunknak a szolidabb kalkulálás lehetővé válik, ez egyben versenyképessé tenné a magyar idegenforgalmi ipart a nyári idényben is más országokéval szemben. Az ezáltal elérhető olcsóbbítás hivatva volna Magyarország számára azt a vonzóerőt visszaszerezni, mely az Európa több államában 1936 őszén végrehajtott valuta-devalvációk következtében némiképpen lecsökkent.

E cél elérésére a közelmúltban számos terv merült fel, előadás hangzott el. Anélkül, hogy e tervekről bírálatot kívánnánk mondani, bizonyos, hogy az idegenforgalom egyenletesebbé tétele idegenforgalmunk egyik legfontosabb problémája és tartós, eredményes megoldást csak akkor fog valóban nyerni, ha gyógyfürdőinknek látogatottsága a külföld részéről elvitathatatlan jelentőségükkel aránybanálló módon fog megnövekedni. Téli 1—2 napig tartó kongresszusok rendezésével és egyéb ünnepek téli programbaiktatásával az egyenletes téli idegenforgalmat sohasem fogjuk megeremthetni, amiből viszont az következik, hogy fürdőink fejlesztéséhez és propagálásához semmi áldozatot sem szabad sajnálnunk és a fejlesztés ütemét a mainál sokkal gyorsabbá kellene tennünk.

BALATONI KÜLFÖLDI (összes külföldiek) idegenforgalmunk az utóbbi években elért meglehetősen nagyarányú fejlődése után a közel jövőben minden valószínűség szerint elég jelentős csökkenő tendenciát

fog mutatni. Ennek előjelei már az 1936. és 1937. évek statisztikájának összehasonlításából is megmutatkoznak. Míg ugyanis, a három napnál rövidebb ideig tartózkodókat nem ide számítva, a külföldiek által eltöltött éjszakák száma 1934. évről 1935. évre 61.10%-kal (93.220; 151.178), 1935. évről 1936. évre 15.12%-kal (151.178; 174.035), emelkedett, addig ez az emelkedés 1936. évről 1937. évre mindössze 0.6%-os (174.035; 175.125) az érkezők számának csaknem 10%-os emelkedése mellett! A Balatont látogató külföldiek itt tartózkodási idejének ez a még jelentkező csekély emelkedése is kizárólag a németbirodalmi utasok számának 2100 főnyi 90%-os emelkedést jelentő gyarapodásából állott elő, mivel szemben a Balaton szempontjából jelentősebb Ausztriából és Csehszlovákiából származott idegenek száma már 1937-ben 10 ill. 12%-al csökkent.

A várható csökkenés tehát nyilvánvaló, mert egyrészt a régi Németbirodalomból, másrészt a Németbirodalom részévé vált Ausztriából nem igen várhatunk egyelőre vendégeket.

A Balaton idegenforgalmánál nem tapasztalható az az előnyös szelekció, melyre a budapesti idegenforgalommal kapcsolatban rámutattunk; a gazdag nyugati és tengerentúli országokból jövő idegenek szerepe a Balaton idegenforgalmában nagyon csekély (1937-ben az összes külföldi vendégek 40%-a osztrák, 33%-a német volt, 13%-a pedig Csehszlovákiából érkezett) és pl. francia, svájci, belga viszonylatban már múlt évben is inkább csökkenést mutatott. Ez a kedvezőtlen helyzet nem is fog megváltozni mindaddig, míg a Balaton idegenforgalmi kultúrája az északolaszországi, svájci tavak nivelóját el nem éri, ami viszont még sok, hosszú, fáradságos és költséges munkát kíván, de míg ez az idő el nem érkezik, addig a legjobb propaganda a Balaton mellett is csak annyiban érhet el eredményeket a gazdag nyugati országok fényezéshez szokott nyaralóinál, hogy fel tudja kelteni az érdeklődésüket, de igényüket a mai balatoni kultúra ki nem elégítheti. Igazolja ezt a statisztikai adat, mely a külföldiek balatoni átlagos tartózkodási idejét 1935-ben 15 napban tünteti fel. Ez a szám 1936-ban 14.5-re, 1937-ben pedig már 13.4-re csökkent.

Ennek a bármilyen sajnálatos ténynek felismerése viszont parancsolólag írja elő, hol keressen és hol fog találni a balatoni propaganda termékeny talajra. Egy olcsó Balaton mindig keresett tartózkodási helye lesz a magyar középosztálynak. Élénken rávilágítanak erre a Balaton belső idegenforgalmának évről-évre javuló statisztikai adatai, így az 1936. évről 1937. évre, amikor a külföldi idegenforgalom a fentiek szerint meglehetősen kedvezőtlen kilátásokkal alakult, a belföldiek által eltöltött éjszakák száma 15.6%-kal növekedett szemben a belföldi nyaralók számának 10.3%-os emelkedésével, úgyhogy az átlagos tartózkodási idő ebben a kategóriában 20.8 napról 21.8 napra emelkedett a külföldiek átlagos tartózkodási idejének 14.6 napról 13.4 napra történt csökkenésével szemben. A belső idegenforgalomban ez a kedvező tendencia, különösen a vasúti menetrendi viszonyok fokozatos javulásával a jövőben is valószínűleg még csak erősödni fog.

A külföldiek közül jelentősebb szerep juthat a balatoni idegenforgalomban elsősorban a környező államok, főleg pedig az elszakított

országrészek középosztályának. Ezek körében kell a propagandát kimélyíteni, amennyiben ezt a politikai viszonyok megengedik.

SAJNÁLATTAL KELL megállapítanunk, hogy egyéb vidéki, idegenforgalmi szempontból számbajöhető helyeinkről csak nagyon szórva-nyosan és akkor sem egységes szempontok szerint szerkesztett statisztikai adatok állanak rendelkezésre. E tekintetben feltétlenül szükséges volna egységes elvek felállítása mellett a statisztikai adatgyűjtést és azok feldolgozását kiterjeszteni. Mindenesetre még ez a kevés adat is elég azonban annak megállapításához, hogy e vidéki helyek közül azok, melyek népies sajátosságaik megőrzésével az idegenek folklorisztikus érdeklődését hivatottak kielégíteni, idegenforgalmi szempontból kétségtelenül nagyobb jelentőségre tettek szert, mint nagyobb vidéki városaink, valamint üdülőhelyeink legtöbbsége. Általában vidéki városaink közül csak a határok mentén fekvőknek volt komolyabb, az illető szomszédos államból jövő és leginkább gazdasági célú idegenforgalmuk. Előbbieknek látogatottsága természetesen a budapesti idegenforgalom alakulásának függvénye, miután idegenforgalmuk főleg az idegenek Budapestről kiinduló kirándulásainak eredménye. Propagálásuk mindenesetre a budapesti idegenforgalom szempontjából is nagyon fontos, minthogy ezek a vidéki kirándulási lehetőségek alkalmasak arra, hogy hosszabb budapesti tartózkodásra bírják az idegent.

Ami most már a megszállt területekről Magyarországra irányuló idegenforgalmat illeti, ezt a kedvezőtlen politikai viszonyok erősen befolyásolták és befolyásolják ma is. A külpolitikai helyzet javulása esetén bizonyára emelkedne az ezekről a területekről Magyarországot felkeresők száma. Elősegítené ezt a vízumkérdésnek tervbevetett megnyugtatóbb megoldása (a megszállt területeken élő magyarok számára olcsó családi vízumok rendszeresítése).

A belföldi idegenforgalom alakulásánál a Budapestre irányuló forgalmat statisztikai adataink meglehetősen kedvezőtlen színben tüntetik fel. Ezen adatok szerint az 1927 óta a budapesti szállodákban és penziókban megszállott belföldiek száma 166.000-ről 95.300-ra, tehát 43%-kal csökkent. Tartózkodási idő szempontjából a csökkenés 30%-os (364.300; 256.700 éjszaka). Ha azonban figyelembe vesszük, hogy az utazási feltételek javulásával (gyorsvonatok, hálókocsi rendszer kiépítése, filléres vonatok), ma már minden vidéki utas megszállás nélkül egy nap alatt lebonyolíthatja budapesti utazását és dolgát elvégezvén, még aznap hazautazhatik, úgy be kell látnunk, hogy a szállodai igénybevétel eme csökkenő tendenciája egyrészt egyáltalában nem alkalmas arra, hogy a Budapesten tényleg megfordult belföldiek számának alakulására nézve következtetési alapul szolgáljon, másrészt pedig teljesen normális fejlődési folyamat eredményének tekinthető. Hogy ez a csökkenés nem az utazási kedv ellanyhulását jelenti, hanem az előbb említett technikai összetevők eredője, az abból is kiviláglik, hogy mint erre már rámutattunk, a Balaton belső forgalma az utóbbi évek során erősen megnövekedett és ugyancsak növekedés tapasztalható egyéb vidéki idegenforgalmi helyeink belforgalmi látogatottságánál is. Ilyenformán a belső forgalom alakulása a budapesti idegenforgalmi

iparnak is tulajdonképpen csupán szállodai részét érinti károsan, mely viszont az itt mutatkozott kiesést, az idegenek számának ezt túlszárnyaló növekedése következtében, némileg pótolhatta.

Ezekben nagy vonásokban áttekintettük a rendelkezésünkre álló statisztikai adatok alapján Magyarország idegenforgalmának főbb problémáit és levontunk abból néhány következtetést a jövőre nézve.

Nem tagadjuk azonban, hogy a külföldi idegenforgalom szempontjából egyedül Budapestet tartjuk olyan vonzóerőnek, mely a külföldiek nagyrészenek figyelmét Magyarországra képes irányítani. Egyéb, vidéki idegenforgalmi helyeinkre nagyobbreszt inkább csak a már Budapestre megérkezett idegen érdeklődését lehet itt eredményesen felhívni és oda őt kirándulásokon elvinni. Önálló idegenforgalmi vonzóerőt Budapest nélkül még csak a Balaton tud némiképpen gyakorolni az igényes nyugati külföldire, ha ennek adottságait megfelelő nivóra fogjuk emelni. A Magyarországra jövő idegenek közül a Budapestet elkerülők száma nagyon csekély, inkább csak a határmenti idegenforgalmi helyek látogatóiból tevődik össze. Ezek a megállapítások jelölik meg a magyarországi idegenforgalmi propaganda jövő útjait is. Ebben a propagandatevékenységben lényeges egységesítő rendezést kellene keresztülvinni mind vidéki, mind fővárosi tekintetben és a vidéki idegenforgalmi helyek egyéni és partikuláris külföldi propagandáját központilag megszervezett okszerű idegenforgalmi piac-kutatás megvalósításával az eredményességgel kecsegtető irányba terelni. A jelenlegi, sokszor elszigetelt vidéki propagandasztikus tevékenység csak az erők elforgácsolására vezet és hiábavaló költségeket eredményez olyan irányban és olymódon kifejtett propagandájával, ahol és ahogy annak eredményessége már eleve kétséges.

Az előbb elmondottak sokban vonatkozathatók a jelenlegi budapesti propagandára is. Itt is az idegenforgalommal foglalkozó számos szerv egységesítése látszik feltétlenül szükségesnek. Úgy költség-megtakarítás, mint eredményesség szempontjából elengedhetetlen egy ilyen egységesítés mihamarább keresztülvitele. E tekintetben leginkább az olasz példa (ENIT) követése látszik célszerűnek, mely nemcsak a propaganda irányítását, hanem egyben a propagált idegenforgalmi objektumok kalkulációját is ellenőrzi és ezáltal megvédeni hivatott az idegeneket minden utólagos káros csalódástól.

A régebben nem a legjobb hírek örvendő olasz idegenforgalmi ipar ennek a kitűnő szervezetnek köszönheti azt a feltétlen bizalmat, mellyel az idegen a mai Olaszország határát átlépi és egy ehhez hasonló szervezés volna hivatott Magyarországon is megakadályozni, hogy az idegenforgalom lelkiismeretlen vámszedői tönkretégyék a külföldinek üzleti tisztességünkbe vetett hitét, melyet fejlődő komoly idegenforgalmi iparunknak, sokszor súlyos áldozatok árán is, sikerült kivívnia a világ közvéleményében. Mert minden irányított propaganda hiábavaló, ha nélkülözi segítőtársként a leghatalmasabb propagandaeszközt, az egyszer már megszerzett és megelégedett vevőközönség egyéni, személyes propagandáját.

DÖMÖTÖR MIKLÓS